Keywords: *adolescent suicide; emotion regulation; empathy; medical staff; professional burnout; psychological barriers.*

Дата першого надходження статті до видання: 20.08.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 10.09.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 05.10.2026

DOI:
УДК 159.922.8:616.89-008.441.44-053.6

Любов ПОМИТКІНА
доктор психологічних наук, професор, професор кафедри авіаційної психології та управління людським фактором, Національний університет «Київський авіаційний інститут», м. Київ.
ORCID: *https://orcid.org/0000-0002-2148-9728*

Марина ДІДУХ
кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри авіаційної психології та управління людським фактором, Національний університет «Київський авіаційний інститут», м. Київ.
ORCID: *https://orcid.org/0000-0003-2331-4603*

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ У ФОРМУВАННІ АУТОАГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ТА ВОЄННОГО СТАНУ

Резюме

У статті проаналізовано специфічні виклики формування аутоагресивної поведінки підлітків в умовах цифровізації суспільства та воєнного стану в Україні. ***Мета дослідження*** *полягає в теоретичному аналізі сучасних викликів формування аутоагресивної поведінки підлітків, систематизації нових форм аутоагресивних проявів та соціально-психологічних чинників їх розвитку, обґрунтуванні напрямів профілактичної роботи з урахуванням специфіки кризових реалій.* ***Методи дослідження.*** *Застосовано теоретичні методи: аналіз і синтез наукових джерел, порівняння вітчизняних і зарубіжних досліджень, узагальнення та систематизацію соціально-психологічних чинників, а також типологізацію нових форм аутоагресії.* ***Результати.*** *Розглянуто феномен цифрової аутоагресії як нової форми самоушкоджувальної поведінки, що проявляється через створення фейкових акаунтів для надсилання собі образливих повідомлень, участь у «групах смерті» та інші форми віртуального самоушкодження. Досліджено психологічні механізми поширення аутоагресивних тенденцій через соціальні мережі, зокрема соціальне наслідування, романтизацію самоушкодження та формування онлайн-субкультур. Проаналізовано п'ять груп соціально-психологічних чинників розвитку аутоагресивної поведінки: мікросоціальні, інституційні, групові, інформаційно-медійні та макросоціальні, а також їх трансформацію в умовах воєнного стану. Встановлено формування нових форм аутоагресії: цифрової як самоспрямованого кібербулінгу, травма-індукованої, гібридної та віртуально-опосередкованої.* ***Висновки.*** *Обґрунтовано концептуальні засади профілактичної роботи, що охоплюють системний підхід, превентивну орієнтацію, медіаграмотність, травма-інформований підхід та мережеву взаємодію. Визначено перспективні напрями досліджень щодо емпіричної верифікації виявлених закономірностей та розробки діагностичного інструментарію для виявлення нових форм аутоагресії.*

Ключові слова: *аутоагресія підлітків, цифрова аутоагресія, воєнний стан, соціальні мережі, кібербулінг, психологічна травма, профілактика, соціальне зараження, онлайн-середовище.*

Вступ. Сучасне суспільство характеризується стрімкими технологічними трансформаціями та виникненням нових форм соціальної взаємодії, що суттєво впливають на психологічний розвиток підлітків. В умовах воєнного стану в Україні ці виклики набувають особливої гостроти, створюючи унікальні передумови для формування аутоагресивної поведінки серед молоді. Цифровізація суспільного життя призвела до появи нових форм аутоагресії, зокрема цифрової аутоагресії, що суттєво трансформує традиційні уявлення про самоушкоджувальну поведінку.

Особливої уваги потребує феномен повторної аутоагресії у підлітків, коли самоушкоджувальна поведінка набуває систематичного характеру в умовах поєднання цифрових та

воєнних стресорів. За даними Департаменту кіберполіції Національної поліції України, за період 2020–2021 років виявлено 434 «групи смерті», а кількість облікованих записів, які вдалося ідентифікувати як зареєстровані на території України, становила 34970 (Бурак та ін., 2021). Такі тенденції свідчать про масштабність проблеми та необхідність комплексного наукового аналізу нових форм аутоагресивної поведінки, особливо у контексті повномасштабних військових дій.

Воєнний стан створює додаткові фактори ризику для психологічного здоров'я підлітків, включаючи психологічний тиск, страх втрати близьких, порушення звичного способу життя та обмежений доступ до психологічної допомоги. У поєднанні з впливом цифрового середовища це формує складну систему взаємопов'язаних чинників, що потребує окремого дослідження та розробки специфічних підходів до профілактики і корекції.

Проблематика цифрової аутоагресії активно досліджується зарубіжними науковцями. R. Naeem, A. Ikram, A. Batool та H. Javed визначають цифрову аутоагресію як ситуацію, коли особа створює обліковий запис і використовує його для надсилання образливих або загрозливих повідомлень самій собі (Naeem et al., 2023). E. Pacheco, N. Melhuish та J. Fiske, спираючись на власні емпіричні дослідження, констатують, що підлітковий вік є критичним для виникнення цифрового самоушкодження через поєднання вікової емоційної лабільності, пошуку ідентичності та підвищеної чутливості до соціальної оцінки (Pacheco et al., 2019).

Вітчизняні дослідники також звертають увагу на нові форми аутоагресії. Л. Чорна та І. Танасійчук аналізують особливості прояву агресії в соціальних мережах, підкреслюючи філософські аспекти цього феномену (Чорна & Танасійчук, 2023). М. Бурак, О. Калиновський, О. Галустян та інші дослідники розробили методичні рекомендації щодо запобігання кримінальним правопорушенням, пов'язаним з діяльністю «груп смерті» в соціальних інтернет-мережах (Бурак та ін., 2021). Особливості аутоагресії в умовах воєнного часу досліджує Т. Смілянець, яка виділяє основні фактори аутоагресивної поведінки: психологічний тиск, порушення психічного стану, соціальну ізоляцію та недостатній доступ до психологічної допомоги (Смілянець, 2023). В. Садковий та О. Тімченко емпірично дослідили взаємозв'язок між втратою сенсу життя та аутодеструктивними тенденціями в кризових ситуаціях, зокрема серед переселенців у період військових дій (Садковий & Тімченко, 2017).

Соціально-психологічні аспекти формування аутоагресії розглядають О. Варгата та А. Михайлов, які зосереджують увагу на соціальних детермінантах формування аутоагресивних тенденцій (Варгата & Михайлов, 2019). Н. Жужа підкреслює особливості сучасного підліткового дорослішання в умовах стрімкої цифровізації та розширення впливу інформаційно-комунікаційних платформ (Жужа, 2020). Водночас комплексного аналізу взаємодії цифрових та воєнних факторів у формуванні аутоагресивної поведінки підлітків у науковій літературі представлено недостатньо, що зумовлює актуальність цього дослідження.

Мета дослідження – проаналізувати сучасні виклики у формуванні аутоагресивної поведінки підлітків в умовах цифровізації суспільства та воєнного стану, систематизувати нові форми аутоагресивних проявів та соціально-психологічні чинники їх розвитку, обґрунтувати напрями профілактичної роботи з урахуванням специфіки кризових реалій сьогодення.

Методи та методики дослідження. Дослідження має теоретичний характер і ґрунтується на комплексі теоретичних методів. Аналіз наукових джерел з психології аутоагресивної поведінки, медіапсихології та психології травми застосовано для виокремлення сучасних чинників самоушкоджувальної поведінки підлітків. Синтез та узагальнення дали змогу систематизувати соціально-психологічні чинники у п'ять груп та описати механізми поширення аутоагресії через цифрове середовище. Метод порівняння використано для зіставлення результатів вітчизняних і зарубіжних досліджень цифрового самоушкодження та аутоагресії в умовах воєнного часу. Метод типологізації застосовано для обґрунтування нових форм аутоагресії, а систематизація та моделювання забезпечили формулювання концептуальних засад профілактичної роботи.

Результати. Розуміння феномену аутоагресії неможливе без аналізу впливу інформаційного середовища та воєнного стану на формування деструктивних поведінкових проявів у молоді. О. Ігумнова та А. Михайлова виокремлюють три основні моделі ставлення до аутоагресії: ритуально-сакральну (архаїчні суспільства, погляд на аутоагресію як обряд чи почесний акт), патологічну (медичний підхід, коли аутоагресію розглядають як прояв хвороби чи психічного розладу) та соціокультурну, яка тлумачить аутоагресію як складний феномен, зумовлений взаємодією індивідуально-психологічних, соціальних, культурних та екзистенційних факторів (Ігумнова & Михайлова, 2021, с. 88–91).

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується формуванням четвертої моделі – цифрово-медійної, яка відображає кардинальні зміни у способах соціальної взаємодії та самопрезентації особистості. Така модель характеризується певними особливостями:

1. Віртуалізацією соціального простору, коли значна частина міжособистісної взаємодії підлітків переноситься у цифрове середовище, що створює нові можливості для самовираження, але водночас породжує специфічні ризики, пов'язані з анонімністю, відсутністю безпосереднього контролю дорослих та можливістю конструювання альтернативних ідентичностей.

2. Трансформацією соціальної взаємодії – цифрове середовище характеризується миттєвістю реакцій, постійною доступністю та безперервністю комунікації, що створює додаткове навантаження на емоційно-регулятивні системи підлітків.

3. Появою нових форм соціального порівняння та оцінювання через системи лайків, коментарів, підписників, що може призводити до формування дисфункціональних стандартів самооцінки та посилення перфекціоністських тенденцій.

У контексті воєнного стану ці процеси ускладнюються додатковими травматогенними факторами. Як зазначають В. Садковий та О. Тімченко, формування аутоагресії у осіб, що пережили воєнні події, пов'язане з порушеннями в афективній сфері, що проявляються у станах пригніченості, дратівливості, нездатності відчувати позитивні емоції, загостренні внутрішньоособистісних конфліктів (Садковий & Тімченко, 2017, с. 356).

Сучасне інформаційне суспільство суттєво змінює традиційні форми соціальної взаємодії насамперед молоді як найактивніших користувачів онлайн-простору, створюючи нові виклики для їх психологічного розвитку. Особливої уваги заслуговує феномен цифрової аутоагресії (digital self-harm), який набуває дедалі більшого поширення серед підлітків та потребує детального наукового аналізу.

Цифрова аутоагресія як новий феномен підліткової поведінки становить форму самоспрямованого кібербулінгу, коли підлітки створюють фейкові акаунти в соціальних мережах для надсилання собі образливих повідомлень. R. Naeem, A. Ikram та співавтори зазначають, що цей феномен особливо поширений серед користувачів, які сприймають онлайн-середовище як платформу для емоційної регуляції, самовираження або заклику про допомогу (Naeem et al., 2023, с. 767).

E. Pacheco, N. Melhuish та J. Fiske підкреслюють, що підлітковий вік є критичним періодом для виникнення цифрового самоушкодження через поєднання вікової емоційної лабільності, пошуку ідентичності та підвищеної чутливості до соціальної оцінки. Серед підлітків віком 13–14 років цифрове самоушкодження є більш поширеним, ніж у старших вікових групах, що свідчить про вразливість саме раннього підліткового періоду. Дослідники відзначають складність ідентифікації цього феномену, оскільки в ньому стирається межа між жертвою та агресором: цифрове самоушкодження у широкому сенсі визначають як анонімне розміщення в інтернеті або поширення негативного контенту про себе (Pacheco et al., 2019, с. 1).

Важливим аспектом цифрової аутоагресії є її соціально-психологічна мотивація. На думку R. Naeem, A. Ikram, A. Batool та H. Javed, у контексті соціальної взаємодії прояви аутоагресії у соціальних мережах виступають не власне проявом внутрішнього дискомфорту, а специфічним способом комунікації в умовах дефіциту реальної підтримки: цифрове самоушкодження можна розглядати як крик про допомогу, очікування порятунку і прагнення отримати підтримку від однолітків (Naeem et al., 2023, с. 767).

Н. Жужа зазначає, що експерти пояснюють ескалацію саморуйнівних поведінкових стратегій серед молоді особливостями сучасного підліткового дорослішання, що відбувається в умовах стрімкої цифровізації та розширення впливу інформаційно-комунікаційних платформ, а також зростанням популярності суспільно толерованих форм екстремальної активності. Деструктивні тенденції сучасної культури створюють підґрунтя для формування підвищеної готовності до саморуйнування, що психологічно фіксується в особистісних характеристиках (тривожні та депресивні прояви), аксіологічних орієнтаціях (культ новизни, ризику, ігнорування безпеки) і когнітивних конструктах (Жужа, 2020, с. 129).

Особливої уваги заслуговує феномен «груп смерті», що набув масового характеру в Україні. Аналіз мотивацій такої поведінки показує різноманітність причин: спроба пожартувати, прагнення показати стійкість, отримати співчуття друзів і запевнитися в дружбі, причому дівчата частіше зазначали емоційні причини, тоді як хлопці іронічні або провокативні. Такий гендерний розподіл вказує на значну роль соціального оточення в опосередкуванні аутоагресивної поведінки в підлітковому віці (Pacheco et al., 2019, с. 1).

Л. Чорна та І. Танасійчук, досліджуючи особливості прояву агресії в соціальних мережах з філософської позиції, звертають увагу на специфіку віртуального простору як середовища для реалізації деструктивних тенденцій (Чорна & Танасійчук, 2023, с. 182). Такої ж думки доходять дослідники (Pomytkina et al., 2021; Помиткіна, Мозгова, 2021), провівши дослідження особливостей виникнення кібербулінгу. Підлітки активно використовують інтернет для пошуку інформації про аутоагресивну поведінку, діляться досвідом у спеціалізованих онлайн-спільнотах, публікують фото та відео самоушкоджень, що часто призводить до небезпечних наслідків:

1. Нормалізація та романтизація аутоагресивної поведінки у соціальних мережах, коли у спеціалізованих онлайн-спільнотах самоушкодження представляється як форма мистецтва, самовираження або способу подолання життєвих труднощів, що створює враження нормальності такої реакції на стрес.

2. Поширення детальної інформації про способи самоушкодження, коли інтернет-ресурси містять докладні інструкції щодо різних методів, включно з порадами щодо приховування слідів від дорослих, утворюючи своєрідну «базу знань».

3. Формування специфічних онлайн-субкультур, центрованих навколо теми самоушкодження. Такі спільноти часто використовують кодовані назви, символи та хештеги, що ускладнює їх виявлення дорослими. Учасники таких груп розробляють власну мову, ритуали та систему взаємопідтримки у саморуйнівній поведінці.

4. Посилення тенденцій наслідування аутоагресивної поведінки, коли підліток бачить, що однолітки займаються самоушкодженням та отримують увагу і підтримку від онлайн-спільноти; ефект посилюється алгоритмами соціальних мереж, які показують схожий контент.

5. Створення середовищ для публікації візуального контенту самоушкоджень, коли підлітки фотографують наслідки та поширюють їх, що викликає гострі реакції у інших схильних до аутоагресії користувачів та формує своєрідне «змагання» у тяжкості самоушкоджень.

Механізми поширення аутоагресії через соціальні мережі можуть відігравати як негативну, так і позитивну роль. Поряд із ризиками, цифрове середовище створює можливості для позитивного впливу, надаючи доступ до інформації про психічне здоров'я, приклади анонімного звернення за допомогою та розвиток спільнот взаємопідтримки:

1. Доступ до професійної інформації про психічне здоров'я дозволяє підліткам краще розуміти свої переживання та шукати конструктивні способи їх подолання; багато психологічних організацій створюють спеціальні ресурси для молоді з достовірною інформацією про депресію, тривожність та способи подолання кризових станів.

2. Можливості анонімного звернення за допомогою є особливо важливими для підлітків, які соромляться обговорювати свої проблеми з дорослими; онлайн-консультування, чат-боти та форуми підтримки дозволяють отримати кваліфіковану допомогу без страху осуду.

3. Розвиток спільнот взаємопідтримки, де підлітки, які подолали аутоагресивну поведінку, діляться досвідом одужання та підтримують тих, хто ще бореться з проблемою; такі спільноти фокусуються на розвитку здорових копінг-стратегій та взаємній емоційній підтримці.

Деструктивні та протективні механізми часто діють одночасно, створюючи складну динаміку впливу на підлітків, що підкреслює необхідність розробки диференційованих підходів до роботи з цифровим середовищем. В умовах воєнного стану аутоагресія серед підлітків набуває особливих характеристик через додатковий стрес та травматичні впливи. Підлітки часто проводять більше часу в інтернет-просторі через обмеження мобільності, навчання онлайн та пошук інформації про події, що може посилювати їхню схильність до цифрової аутоагресії та участі в деструктивних онлайн-спільнотах.

За дослідженнями Т. Смілянець, воєнні умови створюють специфічний комплекс ризикових факторів для розвитку аутоагресивних тенденцій у підлітків. Дослідниця ідентифікує чотири ключові групи чинників: інтенсивний психоемоційний тиск через постійну загрозу безпеці та можливі втрати близьких; дестабілізацію психічного функціонування з ризиком формування посттравматичного стресового розладу, депресивних станів та тривожних розладів; руйнування соціальних зв'язків унаслідок вимушеного переміщення, що призводить до втрати звичного оточення та підтримки; обмеженість доступу до кваліфікованої психологічної допомоги через кризові умови та міграційні процеси (Смілянець, 2023, с. 67–68).

Емпіричні дослідження В. Садкового та О. Тімченка демонструють, що в осіб, які зазнали впливу воєнних дій, аутоагресивні прояви корелюють з дисфункціями емоційної регуляції. Науковці зафіксували характерний симптомокомплекс: депресивну симптоматику, підвищену дратівливість, ангедонію та інтенсифікацію інтрапсихічних конфліктів. Особливо вираженими виявилися

самообвинувачувальні тенденції та схильність до самопокарання, що ґрунтуються на переживаннях провини та сорому (Садковий & Тімченко, 2017, с. 356).

Особливо складною є ситуація, коли цифрові та воєнні стресори діють одночасно, створюючи специфічні умови для формування аутоагресивних тенденцій: традиційні форми аутоагресії зазнають трансформацій, а фізичне самоушкодження може поєднуватися з цифровими формами, утворюючи складні поведінкові комплекси. На основі теоретичного аналізу виокремлено п'ять основних груп соціально-психологічних чинників розвитку аутоагресивної поведінки підлітків, які набувають специфічних характеристик у сучасних умовах:

1. Мікросоціальні чинники охоплюють сімейні фактори, які в умовах воєнного стану ускладнюються додатковими стресорами. Я. Рябчич підкреслює, що дисфункціональна сім'я характеризується асиметричним розподілом владних позицій, відсутністю партнерських взаємовідносин (Рябчич, б. д., с. 393–395). У воєнний час сімейна система зазнає додаткового навантаження через економічні труднощі, загрозу безпеці, можливе розлучення з членами родини та ускладнення взаємодії на тлі кризових подій.

2. Інституційні чинники охоплюють вплив освітнього середовища, що трансформується в умовах дистанційного навчання та воєнного стану. І. Феодосєєва констатує, що проблеми в освітньому просторі є одним з провідних каталізаторів суїцидальної поведінки серед підлітків (Феодосєєва, 2016, с. 163). Перехід на онлайн-навчання може посилювати соціальну ізоляцію та знижувати можливості для раннього виявлення проблем психічного здоров'я.

3. Групові чинники охоплюють вплив референтної групи однолітків, який у цифрову епоху набуває нових характеристик. В. Павелків стверджує, що аутоагресія найвиразніше проявляється в субкультурі екстремальних практик за умови дисонансу між амбіційними цілями та реальними досягненнями (Павелків, 2019, с. 291). Парадоксальним є те, що онлайн-спільноти мають практично рівні можливості як нормалізувати аутоагресивні прояви, так і підтримувати деструктивну поведінку.

4. Інформаційно-медійні чинники представлені впливом цифрового середовища, що створює принципово нові ризики. Феномен цифрової аутоагресії, описаний R. Naeem та співавторами як створення фейкових акаунтів для надсилання образливих повідомлень самому собі, демонструє трансформацію традиційних форм самоушкодження (Naeem et al., 2023, с. 767).

5. Макросоціальні чинники охоплюють широкий соціальний контекст, який в Україні характеризується воєнним станом та його наслідками. Т. Смілянець виділяє специфічні фактори аутоагресивної поведінки в умовах воєнного часу: психологічний тиск через загрозу безпеці, порушення психічного стану внаслідок травматичного досвіду, соціальну ізоляцію через вимушене переселення, обмежений доступ до психологічної допомоги (Смілянець, 2023, с. 67–68).

О. Варгата та А. Михайлов зосереджують увагу на соціальних детермінантах формування аутоагресивних тенденцій – соціальній ізоляції, соціокультурних нормах, медіавпливі, кризових явищах у суспільстві (Варгата & Михайлов, 2019). В умовах воєнного стану ці фактори набувають особливої інтенсивності та можуть призводити до нових форм аутоагресивних проявів:

1. Цифрова аутоагресія як самоспрямований кібербулінг, що може включати створення анонімних акаунтів для самокритики, участь у деструктивних онлайн-спільнотах, публікацію тригерного контенту про себе.

2. Травма-індукована аутоагресія, що виникає як реакція на воєнні події та характеризується специфічними тригерами (звуки сирен, новини з фронту, розлучення з близькими).

3. Гібридна аутоагресія, що поєднує традиційні форми самоушкодження з їх цифровою документацією та поширенням у соціальних мережах.

4. Віртуально-опосередкована аутоагресія, коли самоушкодження провокується або підтримується через онлайн-взаємодію з деструктивними спільнотами.

Дискусія. Отримані теоретичні узагальнення розвивають наявні у науковій літературі підходи та інтегрують їх у цілісну систему. Визначення цифрової аутоагресії, запропоноване R. Naeem та співавторами (Naeem et al., 2023), і дані E. Pacheco зі співавторами про вразливість раннього підліткового віку (Pacheco et al., 2019) узгоджуються з вітчизняними спостереженнями щодо ролі цифрового середовища у формуванні саморуйнівних тенденцій (Жужа, 2020; Чорна & Танасійчук, 2023). Водночас запропонована систематизація доповнює ці результати, оскільки розглядає цифрові чинники не ізольовано, а у взаємодії з чинниками воєнного стану, описаними Т. Смілянець (Смілянець, 2023) та В. Садковим та О. Тімченком (Садковий & Тімченко, 2017).

Ключовим теоретичним результатом є висновок про те, що поєднання цифрових і воєнних стресорів не просто підсумовує їх вплив, а породжує якісно нові форми аутоагресії – травма-індуковану, гібридну та віртуально-опосередковану, які не зводяться до традиційного фізичного

самоушкодження. Такі результати узгоджуються з положенням про подвійну природу цифрового середовища, здатного відігравати як деструктивну, так і протективну роль. Саме одночасна дія деструктивних і протективних механізмів пояснює складність діагностики нових форм аутоагресії та обґрунтовує потребу в диференційованих підходах.

Слід визнати обмеження теоретичного характеру дослідження: виокремлені форми аутоагресії та групи чинників становлять теоретичні конструкти, поширеність та діагностичні межі яких потребують емпіричної перевірки. Розуміння специфіки сучасних викликів дозволяє сформулювати концептуальні засади профілактичної роботи з аутоагресивною поведінкою підлітків:

1. Системний підхід, що враховує взаємодію традиційних та нових факторів ризику, включаючи цифрове середовище та воєнний контекст.
2. Превентивна орієнтація на раннє виявлення цифрових форм аутоагресії через розробку специфічних індикаторів та алгоритмів моніторингу.
3. Медіаграмотність як базова компетентність для безпечної навігації у цифровому просторі та критичного аналізу онлайн-контенту.
4. Травма-інформований підхід, що враховує вплив воєнних подій на психологічний розвиток підлітків та адаптує методи роботи до специфіки травматичного досвіду.
5. Мережева взаємодія між різними інституціями (освіта, охорона здоров'я, соціальні служби, ІТ-сфера) для комплексного розв'язання проблеми.

Важливим напрямом є розробка алгоритмів раннього виявлення ознак цифрової аутоагресії, навчання педагогів та батьків розпізнавати нові форми самоушкоджувальної поведінки, створення системи онлайн-консультування та підтримки для підлітків у кризових ситуаціях. Нагальними є дослідження ефективності різних форм онлайн-впливу, розробка мобільних застосунків для підтримки психічного здоров'я підлітків, створення програм підготовки фахівців для роботи з новими формами аутоагресії та вивчення довгострокових наслідків впливу цифрових і воєнних стресорів на психологічний розвиток молоді.

Висновки. Проведений аналіз дозволяє констатувати, що сучасні виклики цифровізації та воєнного стану створюють специфічні умови для формування нових форм аутоагресивної поведінки у підлітків. Цифрова аутоагресія як самоспрямований кібербулінг становить новий феномен, що потребує окремого вивчення та розробки специфічних підходів до профілактики. Феномен «груп смерті» демонструє масштабність проблеми в українському контексті та необхідність комплексних заходів протидії.

Систематизовано п'ять основних груп соціально-психологічних чинників розвитку аутоагресивної поведінки: мікросоціальні (сімейні фактори), інституційні (освітнє середовище), групові (вплив однолітків), інформаційно-медійні (цифрове середовище) та макросоціальні (воєнний контекст). Воєнний стан трансформує ці чинники через психологічний тиск, травматичний досвід, соціальну ізоляцію та обмежений доступ до психологічної допомоги.

Систематизовано чотири нові типи аутоагресії: цифрової, травма-індукованої, гібридної та віртуально-опосередкованої. Поєднання цифрових та воєнних стресорів формує складну систему взаємопов'язаних чинників, що посилюють ризики розвитку аутоагресивних тенденцій. Традиційні форми аутоагресії трансформуються під впливом цифрових технологій, створюючи нові виклики для діагностики та профілактики. Механізми підліткового наслідування деструктивної поведінки через соціальні мережі потребують особливої уваги та розробки превентивних заходів.

Перспективи подальших досліджень полягають в емпіричній верифікації виявлених закономірностей, розробці діагностичного інструментарію для виявлення нових форм аутоагресії та створенні комплексних програм профілактики з урахуванням специфіки сучасного соціально-технологічного контексту нагальної необхідності раннього виявлення та корекції нових форм аутоагресії, вивченні довгострокових наслідків впливу сучасних стресорів на психологічний розвиток підлітків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Бурак, М., Калиновський, О., Галустян, О., та ін. (2021). *Запобігання кримінальним правопорушенням, пов'язаним з діяльністю «груп смерті» в соціальних інтернет-мережах і мобільних додатках IP-телефонії: методичні рекомендації*. Київ: Національна академія внутрішніх справ.

Варгата, О. В., & Михайлов, А. Р. (2019). Особливості прояву аутоагресивної поведінки підлітків як психологічний феномен. *Теорія і практика сучасної психології, 6*(1), 18–23.

Жужа, Н. (2020). Особливості аутоагресивної поведінки в підлітковому віці. У *Соціально-психологічні технології розвитку особистості: збірник наукових праць за матеріалами V Міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених, аспірантів та студентів* (с. 126–129). Херсон: ФОП Вишемирський В. С.

Ігумнова, О. Б., & Михайлова, А. Р. (2021). Самодеструктивна поведінка як суспільно-культурний феномен. *Психологічні травелоги, 2*, 84–95.

Павелків, В. Р. (2019). *Психогенеза агресивної та деструктивної поведінки у підліткових субкультурах* (Дис. д-ра психол. наук). Київ.

Помиткіна Л. В., Мозгова Г. П. Кібербулінг як девіантна форма поведінки

особистості в інтернет-просторі. Перспективи та інновації науки (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»): № 3(3) 2021. С.269-278. https://doi.org/10.52058/2786-4952-2021-3(3)-269-278

Рябчич, Я. Є. (б. д.). Дисгармонійна родина як чинник формування девіантної та суїцидальної поведінки підлітків. *Проблеми загальної та педагогічної психології, XIV*(6), 390–398.

Садковий, В. П., & Тімченко, О. В. (Ред.). (2017). *Актуальні дослідження в сучасній вітчизняній екстремальній та кризовій психології: монографія*. Харків: Вид-во НУЦЗУ.

Смілянець, Т. Л. (2023). Особливості аутоагресії підлітків-девіантів в умовах воєнного часу. *Проблеми трудового права та права соціального забезпечення, 4*, 66–71.

Феодосєєва, І. В. (2016). Вікові особливості суїцидальної поведінки підлітків. *Young Scientist, 9*, 161–165.

Чорна, Л. В., & Танасійчук, І. М. (2023). Особливості прояву агресії в соціальних мережах: філософський аналіз. *Культурологічний альманах, 4*, 176–185.

Naeem, R., Ikram, A., Batool, A., & Javed, H. A. (2023). Influence of digital self-harm on emotional regulation among young adults. *Journal of Policy Research, 9*(2), 766–776.

Pacheco, E., Melhuish, N., & Fiske, J. (2019). *Digital self-harm: Prevalence, motivations and outcomes for teens who cyberbully themselves*. Netsafe.

Pomytkina, L., Podkopaieva, Y., & Hordiienko, K. (2021). Peculiarities of manifestation of student youth' roles and positions in the cyberbullying process. *International Journal of Modern Education and Computer Science*, 13 (6). https://doi.org/10.5815/ijmecs.2021.06.0

REFERENCES

Burak, M., Kalynovskyi, O., Halustian, O., et al. (2021). *Zapobihannia kryminalnym pravoporushenniam, poviazanym z diialnistiu «hrup smerti» v sotsialnykh internet-merezhakh i mobilnykh dodatkakh IP-telefonii: metodychni rekomendatsii* [Prevention of criminal offences related to the activities of “death groups” in social internet networks and mobile IP telephony applications: guidelines]. Kyiv: Natsionalna akademiia vnutrishnikh sprav [in Ukrainian].

Varhata, O. V., & Mykhailov, A. R. (2019). Osoblyvosti proiavu autoahresyvnoi povedinky pidlitkiv yak psykholohichnyi fenomen [Features of the manifestation of autoaggressive behaviour of adolescents as a psychological phenomenon]. *Teoriia i praktyka suchasnoi psykholohii, 6*(1), 18–23 [in Ukrainian].

Zhuzha, N. (2020). Osoblyvosti autoahresyvnoi povedinky v pidlitkovomu vitsi [Features of autoaggressive behaviour in adolescence]. In *Sotsialno-psykholohichni tekhnolohii rozvytku osobystosti: zbirnyk naukovykh prats* (pp. 126–129). Kherson: FOP Vyshemyrskyi V. S. [in Ukrainian].

Ihumnova, O. B., & Mykhailova, A. R. (2021). Samodestruktyvna povedinka yak suspilno-kulturnyi fenomen [Self-destructive behaviour as a socio-cultural phenomenon]. *Psykholohichni traveloky, 2*, 84–95 [in Ukrainian].

Pavelkiv, V. R. (2019). *Psykhoheneza ahresyvnoi ta destruktyvnoi povedinky u pidlitkovykh subkulturakh* [Psychogenesis of aggressive and destructive behaviour in adolescent subcultures] (Doctoral dissertation). Kyiv [in Ukrainian].

Pomytkina, L. V., & Mozhova, H. P. (2021). Cyberbullying as a deviant form of personality behavior in the Internet space. Perspectives and innovations of science (Series “Pedagogy”, Series “Psychology”, Series “Medicine”), (*3*[3]), 269–278. https://doi.org/10.52058/2786-4952-2021-3(3)-269-278 [in Ukrainian].

Riabchych, Ya. Ye. (n.d.). Dysharmoniina rodyna yak chynnyk formuvannia deviantnoi ta suitsydalnoi povedinky pidlitkiv [Disharmonious family as a factor in the formation of deviant and suicidal behaviour in adolescents]. *Problemy zahalnoi ta pedahohichnoi psykholohii, XIV*(6), 390–398 [in Ukrainian].

Sadkovyi, V. P., & Timchenko, O. V. (Eds.). (2017). *Aktualni doslidzhennia v suchasnii vitchyznianii ekstremalnii ta kryzovii psykholohii: monohrafiia* [Current research in modern Ukrainian extreme and crisis psychology: a monograph]. Kharkiv: Vyd-vo NUTsZU [in Ukrainian].

Smilianets, T. L. (2023). Osoblyvosti autoahresii pidlitkiv-deviantiv v umovakh voiennoho chasu [Features of autoaggression of deviant adolescents in wartime]. *Problemy trudovoho prava ta prava sotsialnoho zabezpechennia, 4*, 66–71 [in Ukrainian].

Feodosieieva, I. V. (2016). Vikovi osoblyvosti suitsydalnoi povedinky pidlitkiv [Age-related features of adolescent suicidal behaviour]. *Young Scientist, 9*, 161–165 [in Ukrainian].

Chorna, L. V., & Tanasiichuk, I. M. (2023). Osoblyvosti proiavu ahresii v sotsialnykh merezhakh: filosofskyi analiz [Features of aggression manifestation in social networks: a philosophical analysis]. *Kulturolohichnyi almanakh, 4*, 176–185 [in Ukrainian].

Naeem, R., Ikram, A., Batool, A., & Javed, H. A. (2023). Influence of digital self-harm on emotional regulation among young adults. *Journal of Policy Research, 9*(2), 766–776 [in English].

Pacheco, E., Melhuish, N., & Fiske, J. (2019). *Digital self-harm: Prevalence, motivations and outcomes for teens who cyberbully themselves*. Netsafe [in English].

Pomytkina, L., Podkopaieva, Y., & Hordiienko, K. (2021). Peculiarities of manifestation of student youth' roles and positions in the cyberbullying process. *International Journal of Modern Education and Computer Science, 13* (6). https://doi.org/10.5815/ijmecs.2021.06.0 [in English].

Luibov POMYTKINA
Doctor of Psychological Sciences, Professor, Professor at the Department of Aviation Psychology and Human Factors Management, National University "Kyiv Aviation Institute", Kyiv.
ORCID: *https://orcid.org/0000-0002-2148-9728*

Maryna DIDUKH
Candidate of Psychological Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Aviation Psychology and Human Factors Management, National University "Kyiv Aviation Institute", Kyiv.
ORCID: *https://orcid.org/0000-0003-2331-4603*

MODERN CHALLENGES IN THE FORMATION OF AUTOAGGRESSIVE BEHAVIOR IN ADOLESCENTS UNDER CONDITIONS OF DIGITALIZATION AND MARTIAL LAW

Abstract

The article analyses specific challenges in the formation of autoaggressive behaviour in adolescents under conditions of digitalisation and martial law in Ukraine. ***The aim of the study*** *is to theoretically analyse the modern challenges of forming autoaggressive behaviour in adolescents, to systematise new forms of autoaggressive manifestations and the socio-psychological factors of their development, and to substantiate directions of preventive work with regard to the specifics of crisis conditions.* ***Research methods.*** *Theoretical methods were applied: analysis and synthesis of scholarly sources, comparison of Ukrainian and international research, generalisation and systematisation of socio-psychological factors, and typologisation of new forms of autoaggression.* ***Results.*** *The phenomenon of digital autoaggression is examined as a new form of self-injurious behaviour manifested through creating fake accounts to send offensive messages to oneself, participation in "death groups" and other forms of virtual self-harm. The psychological mechanisms of spreading autoaggressive tendencies through social networks are investigated, including social imitation, romanticisation of self-harm and the formation of online subcultures. Five groups of socio-psychological factors are analysed – microsocial, institutional, group, informational-media and macrosocial – together with their transformation under martial law. The formation of new forms of autoaggression is established: digital as self-directed cyberbullying, trauma-induced, hybrid and virtually-mediated.* ***Conclusions.*** *Conceptual foundations of preventive work are substantiated, including a systematic approach, preventive orientation, media literacy, a trauma-informed approach and network interaction. Perspective research directions are determined regarding the empirical verification of the identified patterns and the development of diagnostic tools for detecting new forms of autoaggression.*

Keywords: *adolescent autoaggression, digital autoaggression, martial law, social networks, cyberbullying, psychological trauma, prevention, social contagion, online environment.*

Дата першого надходження статті до видання: 20.08.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 10.09.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 05.10.2026